

## CD & DVD-recensie

© Emanuel Overbeeke, maart 2014

### Theo Olof Violinist

**Kox:** Vioolconcert nr. 1 (RFO/Fournet, opname 1976)

**(T.) de Leeuw:** Vioolconcert nr. 2 (KCO/Bernard Haitink, 1979) - Sonatine (Dacosta, 1971)

**Van Delden:** Concerto per Violino, Strumenti a Fiato e Percussione (APhO/Kersjes, 1978)

**Pijper:** Vioolconcert (RFO/Haitink, 1959)

**Henkemans:** Vioolconcert (RFO/Otterloo, 1961)

**Badings:** Dubbelconcert nr. 1 (KCO/Haitink, 1983; tweede solist Herman Krebbers, viool)

**Britten:** Vioolconcert (KCO/Kondrashin, 1977)

**Berg:** Kammerkonzert (KCO/Bour, 1967; met Theo Bruins, piano)

**Keuris:** Vioolconcert nr. 1 (HGO/Vis; 1987)

**Van Vlijmen:** Quaterni II (KCO/Vis, 1983; met Theo Bruins, piano en Vicente Zarzo, hoorn)

**Hartmann:** Concerto funèbre (KCO/Sanderling, 1983)

**Brahms:** Vioolsonate nr. 3 (Dacosta, 1971)

**Janáček:** Vioolsonate (Wayenberg, 1964)

**Bartók:** Vioolsonate nr. 2 (Dacosta, 1970)

**Messiaen:** Thème et variations (Dacosta, 1971)



Op dvd:

Documentaire: *Daar sta je dan ...* (NCRV, 1974)

Documentaire: *Op zoek naar de luthéal* (NCRV, 1979)

**Brahms:** Vioolconcert (RFO/Vonk, 1980)

DOC 201301 (5 cd's + 2 dvd's)

Verkrijgbaar bij: [www.docmuziekproductie.nl](http://www.docmuziekproductie.nl)

---

Deze box is om vele redenen zeer welkom. De eerste is dat er al geruime tijd niet of nauwelijks opnamen van Theo Olof verkrijgbaar waren. Na zijn pensionering moesten we het doen met een enkele vertolking in de Anthology-serie van het KCO en een cd op Erasmus dat inmiddels ter ziele is. En omdat iemands pensionering in wezen geen excuus is voor het niet beschikbaar zijn van opnamen en omdat kwaliteit van uitvoering dat wel kan zijn, is het zeer prettig te constateren dat Olof een veel grotere violist was dan deze lacune en zijn soms oubollige imago deed vermoeden. Van het duo Olof-Krebbers was Krebbers misschien de meer solide musicus, maar Olof meer de man voor het avontuurlijke repertoire, ook al speelde hij dat naar eigen zeggen op concerten minder dan dat imago doet vermoeden; de weinige studio-opnamen van hem uit de LP- en CD-tijd versterken dat idee (getuige de vioolsonates van Mozart, Franck, Debussy, Ravel, Janáček en Brahms, concerten van Britten, Bach en Badings en romances van Beethoven; het Vioolconcert van Maderna verscheen meer dan een kwart eeuw geleden op een dubbel-LP van BV-Haast).

Dat Olof van meet af aan een der grootsten was, blijkt onder meer uit het feit dat hij al zeer vroeg en tot het einde toe werkte met de allerbeste dirigenten, zoals in deze box onder meer Haitink, Kondrashin, Fournet, Otterloo en Bour. Van deze dirigenten lijken Vis en Sanderling de minst uitgesproken musici, maar hun 'neutraliteit' is de consequentie van hun grote respect voor de partituur. En met de allerbeste pianisten: Daniel Wayenberg, Theo Bruins en (helaas niet in deze box als pianist) Hans Henkemans en Gerard van Blerk. Ook Janine Dacosta, nu nog meer vergeten dan Olof, verdient meer bekendheid.

En zelfs al had de moderne muziek in zijn repertoire een minder grotere plaats dan men zou verwachten, de samensteller van deze box (Okke Dijkhuizen, voormalig programmamaker bij de EO en nu zelfstandig CD-producent) besloot terecht om vooral Olofs inzet voor dit repertoire aan bod te laten komen. Alle aanwezige soloconcerten zijn gecomponeerd na 1900 en boden Olof de kans (die hij volledig benutte) om het onderhuids klassieke ervan te verenigen met het bovenhuids moderne. Als het moderne al de bron van Olofs interesse was, dan duidt Olofs spel op zijn vermogen het nieuwe te behandelen als iets vertrouwds en het klassieke als iets eigentijds. Daarbij gaf Dijkhuizen gelukkig ruim baan aan landgenoten die op de meeste orkestpodia al meer dan twintig jaar schitteren door onverdiende afwezigheid: Willem Pijper, Lex van Delden, Hans Henkemans, Tristan Keuris, Jan van Vlijmen, Hans Kox en Ton de Leeuw. Tijdens hun leven (van hen leeft alleen nog Hans Kox) waren zij partijgangers of werden zij door de scribenten zo geëtiketteerd. De tijd heeft vervolgens de aandacht verlegd van de spanning tussen moderniteit en traditie naar ieders persoonlijke symbiose van beide componenten. Met name Keuris, Pijper, Henkemans, Ton de Leeuw en Jan van Vlijmen herkent men binnen één maat. En al deze Nederlanders doen niet veel onder voor Benjamin Britten, wiens honderdste verjaardag in 2013 in Engeland uitvoerig werd gevierd, in tegenstelling tot ons land waar de zelfhaat van polder nog steeds virulente vormen heeft.

Toegegeven, naast Berg en Hartmann zijn het misschien niet de allergrootsten, maar veel Fransen kunnen evenmin tippen aan Boulez en Debussy, veel Duitsers-Oostenrijkers evenmin aan Berg en Hartmann. In Brahms' Vioolconcert, te horen en te zien op de tweede dvd, had Olof vele concurrenten. In de moderne stukken was hij vrijwel onbedreigd – en niet alleen omdat hij hier amper collega's had!

Ook de uitvoeringen van de orkesten en dirigenten tonen een niet te missen consensus waarvoor de polder zich niet hoeft te generen: duidelijk, transparant, zonder theatraal poeha en overdrijving en met een onopvallende degelijkheid en beheersing van de grote vorm. Die kwaliteiten binden het Concertgebouworkest (het meest internationaal gerichte orkest in deze box) met een nationale schat als het Radio Filharmonisch Orkest en – het is meer een verschil in niveau dan in intentie – het Amsterdams Philharmonisch en Het Gelders Orkest. Luistert men naar de kamermuziek-cd met werken van Brahms, Janáček, Bartók, Messiaen en Ton de Leeuw, dan hoort men dezelfde relatie tussen Daniel Wayenberg (in de sonate van Janáček, met het werk van Hartmann de enige opname uit deze box die eerder is uitgebracht, in 1964 op LP) en Janine Dacosta (in alle overige werken in studio-opnamen van omroepen).

Een verdere prettige ondermijning van heersende clichés bieden de twee dvd's. Ook al las ik gelijktijdig Olofs onderhoudende boek *Daar sta je dan opnieuw* dat het beeld van de ietwat olijke, oubollige Olof glorieus in stand houdt, veel boeiender zijn de cd's. Ook al sprak en schreef Olof inderdaad op de toon van een heer van stand uit andere tijden, de toegevoegde NCRV-documentaire uit 1974 t.g.v. Olofs 50ste verjaardag biedt een scherp inzicht in de situaties waarin Olof verkeerde voor, tijdens en na de oorlog. Net als de Nederlandse composities in deze box praat hij bondig, intens, zonder extravert vertoon en met grote duidelijkheid en betrokkenheid. Alleen al als beeld van Nederland anno 1974 is dit verplicht materiaal voor vele beroepsgroepen. De aanwezige NCRV-documentaire uit 1979 is nog steeds de beste uitleg over de luthéal, het instrument waarvoor Ravel zijn *Tzigane* schreef en dat Olof wist op te sporen. En de uitvoering ervan in de documentaire door Olof en Wayenberg is nog steeds superieur: een schitterende combinatie van respect voor historische bronnen en hedendaagse persoonlijke inzet. Geen enkele pianospelende 'authentiekeling' in Debussy (nog niet Ravel, maar dat komt ongetwijfeld) kan tippen aan het niveau van Daniel Wayenberg.

Tenslotte mogen twee aspecten niet onvermeld blijven. De toelichting is voor de helft een goed overzicht van Olofs leven en werk, voor de andere helft een bloemlezing van uitspraken van Olof over de componisten en musici die in deze doos vertegenwoordigd zijn. De jood Olof is overwegend positief over Badings' rol tijdens de oorlog en illustreert met een anekdote dat Pijper niet altijd zo ondoordringbaar was als zijn reputatie van keihard criticus doet vermoeden. Het tweede betreft de geluidskwaliteit. De opnamen dateren uit de periode 1959-1987 en zijn bijna alle afkomstig van concerten en studio-opnamen. Niettemin klinken alle opnamen uitstekend, absoluut niet gedateerd, met een uitstekende balans tussen Olof en het orkest en met een zo groot mogelijke transparantie binnen het orkest. En ook al blijven de verschillen uiteraard hoorbaar (verwacht men werkelijk iets anders?), veel meer in het oor springt de inzet voor repertoire dat toen en nu niet altijd zijn verdiende erkenning krijgt en het schitterende spel van Olof en al zijn medemusici. Dankzij deze box zijn we ook opnamen rijker van boeiende composities en geweldige dirigenten en pianisten. Welke bijzondere uitvoeringen Okke Dijkhuizen wegens ruimtegebrek heeft moeten laten schieten, weten alleen enkele freaks (vioolsonates van Debussy, Pijper en Ravel met Henkemans, vioolsonates van Franck en Mozart met Wayenberg, het concert van Maderna o.l.v. de componist en Bergs *Kammerkonzert* met Bruins o.l.v. Boulez en wie weet wat nog meer). Maar wat nu voor ons ligt, is een geweldige hulde aan een geweldige musicus. Dat andere zaken dan zijn spel hem een oubollig imago bezorgden, blijkt niet alleen ten onrechte als men de dvd's goed tot zich neemt, maar leidt ook af van de hoofdzaak op de cd's. Meer Nederlandse musici van zijn kaliber verdienen zo'n eerbewijs.

